

Občanský zákoník v praxi

Studijní opora semináře projektu

Rozvoj dalšího vzdělávání v Moravskoslezském kraji
č. CZ.1.07/3.1.00/50.0133

Mgr. Václav Šaroch

Ostrava 2015

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Občanský zákoník

Základním legislativním pramenem občanského práva je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Struktura Občanského zákoníku je následující:

- **Obecná část**
- **Rodinné právo**
- **Absolutní majetková práva**
- **Relativní majetková práva**
- **Ustanovení společná, přechodná a závěrečná**

Obecná část

Obecná část občanského zákoníku upravuje postavení fyzických a právnických osob, osobnostní práva, zastoupení, věci a jejich rozdělení, pojmové znaky a náležitosti právního jednání, právní události a čas v právu.

Rodinné právo

Rodinné právo upravuje manželství (vznik, práva a povinnosti, zánik), příbuzenství, švagrovství a další instituty, zejména pak vztahy mezi manželi, rodiči a dětmi.

Absolutní majetková práva

Třetí část občanské zákoníku upravuje věcná práva k věci vlastní (vlastnické právo, držba), věcná práva k věci cizí, spoluvlastnictví, ochranu a omezení věcných práv a dědické právo.

Relativní majetková práva

Čtvrtá část občanského zákoníku upravuje závazky ze smluv, deliktu a jiných právních skutečností.

Zásady soukromého práva

Autonomie vůle – volnost účastníků právního vztahu (bezformálnost právního jednání).

Rovnost subjektů - jeden druhému nemůže (bez právního titulu - smlouvy) ukládat povinnosti.

Smlouvy musí být dodržovány (pacta sunt servanda) - může být prolomena odstoupením od smlouvy (ve výjimečných případech - pokud stanovuje zákon nebo se strany dohodnou).

Nikomů neškodit - při výkonu vlastnického práva - abych nepoškodil zdraví, život, majetek, přírodu,... (projevuje se v odpovědnosti za škodu).

Prevence - projevuje se v předsmulvní odpovědnosti a předcházení vzniku škodám na majetku.

Ochrana dobré víry – chrání se legitimní očekávání

Neznalost zákona neomlouvá - promítá se i v dobré víře (koupím si dům, po půl roce zjistím, že v Katastru nemovitostí je zapsán jiný vlastník, nemůžu se vymlouvat, že jsem to nevěděl).

Nikdo nemůže na jiného převést více práv než má - Když mi věc nenáleží, tak jí nemůžu bez právního důvodu převést na jinou osobu. Výjimky § 1109.

Bdělým náleží právo - např. u promlčení, právo vždy chrání toho, kdo se o svá práva stará a včas je uplatňuje – reklamace.

Nikomu neškodí ten, kdo vykonává své právo - (zákaz šikany), tam kde začíná právo jednoho, končí právo druhého, např. sousedská práva.

Ochrana práv třetích osob – ochrana věřitelů před nepoctivými dlužníky

Ochrana slabší strany – zaměstnanec, nájemník, spotřebitel je v právních vztazích chráněn.

Svéprávnost a právní osobnost fyzické osoby

Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (být subjektem práva – vyloučení otroctví). Tento pojem nahradil institut „právní subjektivitý“.

Právní osobnost vzniká narozením a zaniká smrtí (nikoli prohlášením za mrtvého). Jedná se o absolutní právo, tzn., že se ho nikdo nemůže vzdát ani z části.¹

Svéprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat). Svéprávnost nahradila institut „způsobilost k právním úkonům“.

Svéprávnost vzniká postupně od narození a končí smrtí nebo prohlášením za mrtvého, avšak plnou svéprávnost nabývá osoba až dosažením zletilosti. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství (s přivolením soudu).²

Za trvání života mohou být využity instituty sloužící k ochraně osoby, které duševní porucha brání náležitě právně jednat.

Mezi tato opatření patří:

a) Předběžné prohlášení (V očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat může člověk projevit vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala určitá osoba, nebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem).³

b) Nápomoc při rozhodování (Potřebuje-li člověk nápomoc při rozhodování, protože mu v tom duševní porucha působí obtíže, třebaže nemusí být omezen ve svéprávnosti, může si s podpůrcem ujednat poskytování podpory).⁴

¹ § 23 občanského zákoníku

² § 30 odst. 2 občanského zákoníku

³ § 38 a násl. občanského zákoníku

⁴ § 45 a násl. občanského zákoníku

- c) **Zastoupení členem domácnosti** (Brání-li duševní porucha zletilému, který nemá jiného zástupce, samostatně právně jednat, může ho zastupovat jeho potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner, nebo osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky).⁵
- d) **Omezení svéprávnosti** (K omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti).⁶

Osoba nabývá svéprávnosti:

- a) dovršením 18. roku věku (zletilostí)
- b) **přiznáním svéprávnosti**
- c) (domněnka a důkaz smrti)
- d) uzavřením manželství

Osoba pozbývá na svéprávnosti:

- a) **smrtí**
- b) prohlášením za mrtvého

Přiznání svéprávnosti (emancipace)

Navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.

Soud přiznává nezletilému svéprávnost i na návrh jeho zákonného zástupce, pokud nezletilý s návrhem souhlasí. Je nutno tedy splnit:

- 16 let věku
- Je schopen se uživit
- Je schopen obstarat si své záležitosti
- Souhlas zákonného zástupce nezletilého ⁷

Uzavření manželství

Soud může na návrh povolit uzavření manželství osob starších 16. let („dokoupení věku“). Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

⁵ § 49 a násl. občanského zákoníku

⁶ § 55 a násl. občanského zákoníku

⁷ § 37 a násl. občanského zákoníku

Vlastnické právo

Věcná práva jsou práva **absolutní** povahy, působí tedy vůči všem. Absolutní povaha spočívá v povinnosti nerušit výkon věcných práv určitého subjektu. Oproti tomu závazková práva (obligační) působí jen mezi subjekty určitého závazkového právního vztahu (inter partes), a proto jsou právem **relativním**.

Věcná práva dělíme na:

- Věcná práva k věci vlastní
 - Vlastnictví
 - Držba
- Věcná práva k věci cizí
 - Zástavní právo
 - Věcná břemena
 - Právo zadržovací
 - Právo stavby
 - Správa cizího majetku

Vlastnické právo

Výlučné právní panství osoby nad určitou věcí. Vlastnické právo je soubor dílčích práv:

- a) Právo věc držet
- b) Užívat
- c) Požívat
- d) Nakládat s věcí
- e) Právo věc zcizit či převést, případně právo věc zničit

Výkonem vlastnického práva se rozumí realizace jednotlivých dílčích práv.

Spoluvlastnictví – je vlastnictví dvou a více osob k téže věci.

Spoluvlastnictví manželů se nazývá společné jmění manželů.

Omezení vlastnického práva

Vlastnictví je sice výlučné právní panství, jenže výkon tohoto práva nesmí rušit práva ostatních. Omezení spočívá v povinnosti vlastníka něco nekonat (zdržet se), výjimečně v povinnosti něco konat.

Omezení vlastnického práva se dělí na:

- a) omezení daná zákonem (např. nezbytná cesta – služebnost)
- b) omezení uložená vlastníkovu soudem nebo správním úřadem (vyvlastnění)

- c) omezení založená právním jednáním (služebnosti a reálná břemena nebo zástavní právo)

Omezení daná zákonem

- povinnost nerušit (počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na životním prostředí apod.)
- zákaz imisi (různé vlivy – prach, popílek, otřesy, vibrace, pocit bezpečí, výbušniny, jedy apod.)
- oplocení pozemku (nařizuje soud na návrh stavebního úřadu)
- zákonné legální břemeno (obhospodařování sousedního pozemku apod.)
- použití věci bez souhlasu vlastníka (ve stavu nouze nebo v naléhavém veřejném zájmu)

Omezení uložená vlastníkovu soudem nebo správním úřadem

- zřízení věcného břemena (např. právo nezbytné cesty), může to být za náhradu, vyvlastnění.

Omezení založená právním jednáním

- dobrovolné omezení vlastnického práva, pronájem věci, dáním věci do zástavy, služebnost apod.

Ochrana vlastnického práva

Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Prostředky ochrany jsou různé:

- a) Ochrana svépomocí
- b) Soudní ochrana

**Ochrana faktického stavu obecním úřadem byla zrušena a nahrazena posesorní žalobou (držba).*

Ochrana svépomocí

Svépomoc spočívá v tom, že si každý může pomoci ke svému právu sám, avšak za předpokladu splnění těchto podmínek:

- a) jedná se neoprávněný zásah
- b) zásah je bezprostřední
- c) odvrácení musí být přiměřené
- d) je zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě

Soudní ochrana

V rámci soudní ochrany se vlastník může bránit žalobami.

- a) Reivindikační žaloba (žaloba na vydání věci)
- b) Negatorní žaloba (zápůrčí žaloba)

Reivindikační žaloba

Tato žaloba směřuje u movitých věcí na jejich vydání § 1040 – NOZ, věc musí být dostatečně individualizována. U nemovitých věcí lze žalovat na jejich vyklízení.

Negatorní žaloba

Touto žalobou se vlastník domáhá ochrany vlastnického práva proti tomu, kdo mu ho neoprávněně ruší jinak, než mu věc zadržuje.

Originární a derivativní nabytí vlastnického práva

Nabytí vlastnického práva se rozlišuje podle toho, zda vlastník věci své vlastnické právo odvozuje od vlastnického práva svého právního předchůdce – mezi převodcem a nabyvatelem je vztah (**derivativní**) nebo nabývá nezávisle na předchozím vlastníkovi (**originální**).

Derivativní způsoby nabytí vlastnického práva

- a) Nabytí smlouvou (kupní, darovací, směnná) - převod
- b) Děděním (viz kapitola č. 12) – přechod

Převod vlastnického práva u věci movitých

Vlastnické právo k věci určené jednotlivě se převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti, ledaže je jinak ujednáno nebo stanoveno zákonem.⁸

- Ujednat si lze jiný okamžik nabytí vlastnického práva (výhrada vlastnického práva př. až zaplacením celé kupní ceny, převzetím apod.)

Vlastnické právo k movité věci určené podle druhu se nabývá nejdříve okamžikem, kdy lze věc určit dostatečným odlišením od jiných věcí téhož druhu. (nelze převést vlastnické právo k druhově určeným věcem na součásti věcí a na věci dosud neexistující)⁹

Převod vlastnického práva u věci nemovitých

Právním způsobem při nabytí vlastnického práva je tzv. intabulace (vklad) vlastnického práva do katastru nemovitostí. Převede-li se vlastnické právo k nemovité věci zapsané ve veřejném seznamu, nabývá se věc do vlastnictví zápisem do takového seznamu (katastr nemovitostí).¹⁰

⁸ § 1099 občanského zákoníku

⁹ § 1101 občanského zákoníku

¹⁰ § 1105 občanského zákoníku

Originární způsoby nabytí vlastnického práva

- a) Přivlastnění
- b) Přírůstek věci
- c) Přestavek
- d) Vydržení
- e) Zhotovení věci
- f) Nabytí vlastnického práva rozhodnutím orgánu veřejné moci

Přivlastnění

Věc, která nikomu nepatří, si každý může přivlastnit, nebrání-li tomu zákon nebo právo jiného na přivlastnění věci. Movitá věc, kterou vlastník opustil, protože ji nechce jako svou držet, nikomu nepatří. **Nemovitou věcí si nejde přivlastnit – opuštěnou nemovitou věc nabývá do vlastnictví stát.** ¹¹

- **Je rozdíl mezi věcí opuštěnou a ztracenou.**
- Na věc ztracenou se použije ustanovení o nálezů – nepřechází vlastnické právo; povinnost odevzdat obci + 10% nálezné.

Přírůstek věci

a) Přirozený přírůstek

Plody, které pozemek vydává sám od sebe, aniž je obděláván, náleží vlastníkovu pozemku. Totéž obdobně platí o přirozených plodech jiných nemovitých věcí. Strom náleží tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen. Plody, které vydává zvíře, náleží vlastníku zvířete. ¹²

b) Umělý přírůstek – zpracování věci (specifikace)

Cizí věc někdo nerozlučně spojí se svou nebo pro výrobu své věci použije výlučně cizího materiálu. Vlastníkem se stává ten, kdo materiálem nebo prací nejvíc přispěl hodnotě výsledku. Vlastník nové věci zaplatí tomu, kdo vlastnické právo pozbyl, hodnotu zpracované věci a tomu, kdo se na výsledku podílel prací, odměnu za práci. ¹³

c) Smíšení (commixtio)

Smísí-li se movité věci několika vlastníků tak, že obnovení předešlého stavu sice není možné, ale celek lze bez porušení podstaty rozdělit na díly, ponechává se každému na vůli, zda si oddělí poměrnou část toho, co vzniklo smísením, anebo zda bude požadovat náhradu toho, co pozbyl. ¹⁴

¹¹ § 1045 občanského zákoníku

¹² § 1066-1067 občanského zákoníku

¹³ § 1074 a násl. občanského zákoníku

¹⁴ § 1078 a násl. občanského zákoníku

Přestavek

Zasahuje-li trvalá stavba zřízená na vlastním pozemku jen malou částí na malou část cizího pozemku, stane se část pozemku zastavěného přestavkem vlastnictvím zřizovatele stavby; to neplatí, nestavěl-li zřizovatel stavby v dobré víře.¹⁵

Vydržení

K vydržení vlastnického práva k movité věci je potřebná nepřerušená držba trvající **tři** roky. K vydržení vlastnického práva k nemovité věci je potřebná nepřerušená držba trvající **deset** let. Vydržením se nabývá vlastnického práva dlouhodobou nepřetržitou oprávněnou držbou (faktickým ovládnutím věci) někým, kdo vlastníkem není.¹⁶

Zhotovení věci

Jestliže si někdo z vlastního materiálu vytvoří novou věc, stane se vlastníkem okamžikem zhotovení. Jde-li o nemovitost, o zhotovení se provede záznam do katastru nemovitostí.

Nabytí vlastnického práva rozhodnutím orgánu veřejné moci

Příkladem nabytí vlastnictví výrokem soudním jsou nabytí vlastnictví:

- a) Při zřízení neoprávněné stavby na cizím pozemku
- b) Při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví
- c) Při vypořádání společného jmění manželů

Společné jmění manželů

Pojem „společné jmění manželů“ nahradil 1. srpna 1998 pojem „bezpodílové spoluvlastnictví manželů“. To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů.

Režimy SJM

- a) Zákonný režim
- b) Smluvní režim
- c) Režim založený rozhodnutím soudu

Zákonný režim - aktiva

Součástí společného jmění je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co:

- a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů (kartáček na zuby, dámské líčení apod.)

¹⁵ § 1087 občanského zákoníku

¹⁶ § 1089 a násl. občanského zákoníku

- b) nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
- c) nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
- d) nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví (při směně věci za věc jinou),
- e) nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.
- f) Součástí SJM je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů (mám dům ve svém výlučném vlastnictví a pronajímám ho – utržené nájemné spadá do SJM).¹⁷
- g) **Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání (hovoříme zde o relativní neplatnosti)**

Zákonný režim – pasiva

Součástí SJM jsou dluhy převzaté za trvání manželství, **ledaže**:

- a) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku,
- b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny¹⁸

Dluhy musely vzniknout z řádného obligačního vztahu. Součástí SJM nejsou dluhy, které vznikly v rámci veřejného práva např. na daních.

Smluvní režim (předmanželská smlouva)

Snoubenci a manželé si mohou ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu (subsidiární použití smluvního režimu vůči zákonnému). Ujednají-li si smluvený režim manželé, upraví zpravidla své povinnosti a práva týkající se již existujícího společného jmění (ne zpětně). Ujednají-li se pro smluvený režim zpětný účinek, nepřihlíží se k tomu. Tento smluvní režim bývá dán tzv. předmanželskou smlouvou, která musí být sepsána ve formě veřejné listiny (ve formě notářského zápisu). Smluvený režim lze změnit dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu.

Smlouvou lze rovněž uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství. Jedná-li se o uspořádání pro případ zániku manželství smrtí, považuje se v této části smlouva za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti. Smlouva snoubenců o manželském majetkovém režimu nabývá účinnosti uzavřením manželství.¹⁹

¹⁷ § 709 odst. 1 občanského zákoníku

¹⁸ § 710 občanského zákoníku

¹⁹ § 716 a násl. občanského zákoníku

Rozhodování o běžných záležitostech

- princip: rozhoduje dohoda manželů.
- povinnosti a práva spojená se SJM náleží manželům společně a nerozdílně (solidarita) – dlužník může plnit oběma manželům.
- z právních jednání ohledně SJM jsou manželé zavázáni a oprávnění společně a nerozdílně.
- **Rozhodování o mimořádných záležitostech**
- princip: manželé jednají společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého:
- odmítá-li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud,
- jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání (relativní neplatnost).

Režim založený rozhodnutím soudu

Rozšířit i zrušit společné jmění manželů lze i za trvání manželství. Je-li pro to závažný důvod, soud na návrh manžela společné jmění **zruší nebo zúží** jeho stávající rozsah.

Závažným důvodem je vždy skutečnost, že manželův věřitel požaduje **zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.** – Tento výčet je demonstrativní, tzn., že jsou možné i další případy, kdy může soud na návrh jednoho z manželů zrušit nebo zúžit SJM.

Poté co je zrušeno nebo zúženo SJM, musí dojít k jeho vypořádání (dohoda o vypořádání).

Dohoda o vypořádání vyžaduje písemnou formu, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva. Nevyžaduje-li dohoda o vypořádání písemnou formu a požádá-li o to jeden z manželů, doručí mu druhý manžel potvrzení, jak se vypořádali

Nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že:

- a) hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá,
- b) ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,

- c) ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné.

Obecná část závazkového práva

Obecná část závazkového práva upravuje instituty, které jsou pro všechny smluvní typy společné. Upravuje:

- vznik závazků
- pojem smlouvy, její formy
- obsah závazků
- ochrana spotřebitele (distanční smlouvy, smlouvy uzavírané mimo obchodní prostory podnikatele, finanční služby)
- Změna závazků (změna v subjektu a obsahu)
- Zánik závazků
- Zajištění závazků
- Utvrzení závazků

Smluvní právo

Smluvní právo upravuje jednotlivé smluvní typy – jejich charakteristiku a dále konkretizují obecné otázky závazků. Mezi základní smluvní typy patří:

• Darovací smlouva	• Zápůjčka	• Smlouva o dílo
• Kupní smlouva	• Úvěr	• Péče o zdraví
• Směnná smlouva	• Pracovní poměr	• Kontrolní činnost
• Výprosa	• Úschova	• Účet, vklad, akreditiv
• Výpůjčka	• Skladování	• Důchod
• Nájem	• Smlouvy příkazního typu	• Výměnek
• Pacht	• Zájezd	• Společnost
• Licence	• Přeprava	• Pojištění, sázka, hra a los

Deliktní právo

Deliktní právo upravuje náhradu škodu, nemajetkové újmy a bezdůvodné obohacení. Podstatou deliktního práva je nahradit způsobenou škodu, kterou škůdce způsobil. Deliktní právo upravuje např. náhradu při újmě na přirozených právech člověka, škodu způsobenou na vnesené věci, škodu způsobenou zvířetem nebo škodu, která vznikla v souvislosti s provozem dopravního prostředku.

Smlouva

Smlouva je minimálně dvoustranné právní jednání, kterým si strany zřídí závazek. Smlouva je jedním ze způsobů, jakým vzniká závazek. Smlouva je uzavřena, jakmile si strany ujednaly její obsah.²⁰ Může být různého charakteru:

- Úplatná – (onerózní - koupě, dílo) x bezúplatná (lukrativní - darování)
- Dvoustranná (bilaterální) x vícestranná (multilaterální)
- Reálná (smlouva je uzavřena předáním věci – zápůjčka) x konsenzuální (smlouva je uzavřena účinností smlouvy)

Proces vzniku smlouvy

Smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti.²¹ Před samotným vznikem smlouvy předchází zpravidla dvě fáze:

- a) nabídka (oferta)
- b) akceptace (přijetí nabídky)

Prvním krokem směřujícím k uzavření smlouvy je **nabídka** (návrh na uzavření smlouvy). Osoba, která navrhuje uzavření smlouvy, se nazývá oferent. Nabídka musí obsahovat podstatné náležitosti smlouvy, tak aby smlouva mohla být uzavřena jeho jednoduchým a nepodmíněným přijetím.

Druhým krokem je **přijetí nabídky** (akceptace). Osoba, které je nabídka určena (oblát), nabídku přijme, projeví-li s ní včas vůči navrhovateli souhlas.

Vznik závazků

Závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu, nebo z jiné skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá.²²

Závazek tedy může vzniknout:

- z kontraktu – ze smlouvy (smlouvy o dílo, koupě, darování, nájem apod.)
- z kvazikontraktu (veřejný příslib a slib odškodnění – chybí zde právní jednání druhé osoby)
- z deliktu (z protiprávního činu)
- z kvazideliktu (bez zavinění – bezdůvodné obohacení a jednatelství bez příkazu)
- z úředního rozhodnutí (soudní rozhodnutí – opatrovnictví člověka, vypořádání SJM)

²⁰ § 1725 občanského zákoníku

²¹ § 1745 občanského zákoníku

²² § 1723 občanského zákoníku

Změna závazků

V průběhu trvání závazkového vztahu lze závazek změnit. Změna může spočívat ve dvou rovinách:

- a) změna závazku v subjektu
- b) změna závazku v obsahu

Změna závazků v subjektu

Závazek lze změnit v osobě věřitele nebo v osobě dlužníka.

Změna v osobě věřitele

- Postoupení pohledávky (cese) – věřitel má právo postoupit svou pohledávku, kterou má za dlužníkem, na jinou osobu. Postoupit tak lze pohledávku celou nebo její část. K postoupení pohledávky se nevyžaduje souhlas dlužníka. Nelze však postoupit pohledávku, která zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil. Zvláštním druhem změny v osobě věřitele za současného splnění závazku je tzv. assignace (poukázka).

Změna v osobě dlužníka

- Převzetí dluhu (privativní intercese) – stejně jako věřitel, má i dlužník právo ujednat si s jinou osobou, aby za něj splnila dluh. K převzetí dluhu je zapotřebí souhlasu věřitele.
- Přistoupení k dluhu (kumulativní intercese) – kdo bez souhlasu dlužníka ujedná s věřitelem, že za dlužníka splní jeho dluh, stává se novým dlužníkem vedle původního dlužníka a je spolu s ním zavázán společně a nerozdílně.
- Převzetí majetku - převezme-li někdo od zcizitele veškerý majetek nebo jeho poměrně určenou část, stává se společně a nerozdílně se zcizitelem dlužníkem z dluhů, které s převzatým majetkem souvisí a o nichž nabyvatel při uzavření smlouvy věděl nebo musel vědět. Nabyvatel však není povinen plnit více, než kolik činí hodnota majetku, jehož takto nabyl.

Změna v obsahu závazků

Jakmile závazek vznikne, těžko jej lze co do obsahu změnit. Zákon připouští změnu se souhlasem druhé smluvní strany. Bez jejího souhlasu lze závazek změnit pouze tehdy, pokud se změní po uzavření okolnosti do té míry, že se plnění podle smlouvy stane pro některou ze stran obtížnější. Strana, u které došlo ke změně okolnosti má právo domáhat se o znovu projednání smlouvy. Nedohodnou-li se strany v přiměřené době, změní závazek ze smlouvy soud.²³

²³§ 1764-1766 občanského zákoníku – změna okolností

Změna v obsahu závazku dohodou

- Kumulativní novace – dohoda stran závazku o změně obsahu bez současného zrušení dosavadní smlouvy (např. změna obchodních podmínek, změna adresy trvalého pobytu, změna tarifu)
- Privativní novace – dohoda stran o změně podstatného obsahu závazku se současným zrušením dosavadního závazku, který se nahradí závazkem novým.
- Narovnání – změna dosavadního závazku záleží v tom, že strany si ujednáním upraví práva a povinnosti mezi nimi dosud sporné nebo pochybné.

Zajištění a utvrzení dluhů

Zajištěním nebo utvrzením dluhu si věřitel zajišťuje zvýšenou možnost dobytosti své pohledávky. Zajistit dluh lze poskytnutím jistoty nebo osobním ručením či poskytnutím finanční záruky. Utvrdit dluh lze smluvní pokutou a uznáním dluhu.

Zajištění dluhů

Zajistit dluh jiného lze poskytnutím jistoty – **věcně zajištění** (v podobě zřízení zástavní práva na věci, zajišťovacím převodem práva nebo dohodou o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů). Vedle poskytnutí jistoty občanský zákoník připouští i tzv. **osobní zajištění** – ručení nebo finanční záruku. Zajistit dluh lze také sjednáním úroků z peněžitého dluhu nebo tzv. závdavkem.

- **Zajištění dluhu zřízením zástavního práva**
- **Zajišťovací převod práva** – smlouvou o zajišťovacím převodu práva zajišťuje dlužník nebo třetí osoba dluh tím, že věřiteli dočasně převede své právo. Převod práva může mít dvojí podobu:
 - Převod s rozvazovací podmínkou (rezolutivní)
 - Fiduciární převod – přechází vlastnické právo na věřitele. Po splnění dluhu musí věřitel převést právo zpět.
- **Závdavek** - závdavkem se potvrzuje uzavření smlouvy a strana, která jej dala, poskytuje jistotu, že dluh splní. Nesplní-li se dluh z příčiny na straně toho, kdo dal závdavek, může si druhá strana závdavek ponechat. Dala-li tato strana závdavek, má právo požadovat, aby jí buď bylo vydáno dvojnásobně tolik, anebo aby dlužník dluh splnil, nebo, není-li splnění dluhu již možné, náhradu škody.
- **Ručení** – ručitel může prohlásit, že věřitele uspokojí, pokud dlužník nesplní svůj dluh řádně a včas. Ručitelské prohlášení vyžaduje písemnou formu. Ručení zaniká zánikem dluhu, který zajišťuje.
- **Finanční záruka** (dříve tzv. bankovní záruka) – využívá se v bankovním sektoru. Finanční záruka se často poskytuje nadnárodním společnostem.
- **Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů** – dluh lze zajistit taky srážkami ze mzdy nebo např. odměn z dohod. K zajištění je potřeba souhlasu zaměstnavatele (resp.

osoby, která poskytuje mzdu nebo jiný příjem). Zajištění srážek ze mzdy však lze pouze do poloviny její výše.

Utvrzení dluhů

Utvrdit dluh (potvrdit, že dluh existuje) lze ujednáním smluvní pokuty nebo uznáním dluhu.

- **Smluvní pokuta** – smluvní pokutu bych spíše zařadil mezi prostředky, kterým se dluh zajišťuje, neboť má podobnou povahu jako např. úrok z peněžitého plnění. Smluvní pokutu lze sjednat pro případ porušení povinnosti, která vyplývá z obsahu závazku. Smluvní pokuta může být stanovena v pevné výši (např. 5.000 Kč) nebo procentuálně (5 % z dlužné částky). K smluvní pokutě sjednané v souvislosti s nájmem bytu a domu se nepřihlíží.
- **Uznání dluhu** – uzná-li někdo svůj dluh co do důvodu i výše prohlášením učiněným v písemné formě, má se za to, že dluh v rozsahu uznání v době uznání trvá. Jedná se o velmi častý utvrzovací prostředek, který se hojně využívá v souvislosti se skončením nájmu, kdy dlužné nájemné nájemce utvrdí, čím prohlašuje, že dluh vznikl a dále trvá.

Zánik závazků

Občanský zákoník upravuje mnoho způsobů, jakým závazek zaniká. V obecné části závazkového práva se mezi způsoby zániku závazku řadí:

- a) splnění
- b) dohoda
- c) započtení
- d) odstupné
- e) splynutí
- f) prominutí dluhu
- g) výpověď
- h) odstoupení od smlouvy
- i) následná nemožnost plnění
- j) smrt dlužníka nebo věřitele

Splnění dluhu

Splněním dluhu závazek zaniká. Dlužník musí dluh splnit na svůj náklad a nebezpečí řádně a včas.

- a) **řádné plnění** – nesmí být plněno s vadami, pokud je splněno vadně, má příjemce práva z vadného plnění.
- b) **včasné plnění** – pokud dlužník nesplní včas, dostává se do prodlení (Při peněžitém plnění, může věřitel žádat placení úroků z prodlení)

Dlužník plní vadně, zejména:

1. poskytne-li předmět plnění, který nemá stanovené nebo ujednané vlastnosti,
 2. neupozorní-li na vady, které předmět plnění má, ač se při takovém předmětu obvykle nevyskytují,
 3. ujistí-li věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady, anebo že se věc hodí k určitému užívání, nebo
 4. zcizí-li cizí věc neoprávněně jako svoji (např. nájemce prodá předmět nájmu)
- **Přenechání věci úhrnkem** – přenechání věci **jak stojí a leží!!!** Vady jdou k tíži nabyvatele (to neplatí, nemá-li věc vlastnost, o níž zcizitel prohlásil, že ji má, nebo již si nabyvatel vymínil).
 - **Záruka za jakost** – záruka, že předmět plnění bude po určitou dobu po splnění způsobilý pro použití k ujednanému účelu a že si podrží ujednané vlastnosti (nejsou-li ujednané, vztahuje se záruka na účel a vlastnosti obvyklé).

Záruku lze stanovit – přímo ve smlouvě, prohlášením v záručním listu, vyznačením na obalu atd.

Uplatnění vad

- Nabyvatel (kupující, objednatel) může právo z vadného plnění uplatnit u soudu, vytkl-li vadu zciziteli (prodávajícímu, zhotoviteli) bez zbytečného odkladu poté, kdy měl možnost věc prohlédnout a vadu zjistit, a to buď označením vady, nebo oznámením, jak se projevuje. Obecně lze vadu vytknout do 6 měsíců od převzetí předmětu plnění.
- Vadu krytou zárukou musí nabyvatel vytknout zciziteli nejpozději v reklamační lhůtě určené délkou záruční doby.
- Nevytkl-li nabyvatel vadu včas a namítne-li zcizitel opožděné vytknutí, soud nabyvateli právo nepřizná (promlčení)

Práva z vadného plnění u koupě zboží v obchodě – kupující je oprávněn uplatnit právo z vady, která se vyskytne u spotřebního zboží v době 24 měsíců od převzetí. Právo z vadného plnění lze uplatnit do 24 měsíců, pokud kupující prokáže, že zboží mělo vadu již při převzetí. Projeví-li se vada v průběhu 6 měsíců od převzetí, má se za to, že věc byla vadná již při převzetí, v takovém případě prodávající prokazuje, že věc vadu v okamžiku převzetí neměla.

Práva z vadného plnění

- **Odstranitelná vada** – oprava, doplnění toho, co chybí, anebo přiměřena sleva z ceny.
- **Neodstranitelná vada**, pro kterou nelze věc řádně užívat – odstoupení od smlouvy nebo přiměřená sleva z ceny.

Jiné způsoby zániku závazků

- Dohoda – strany se mohou dohodnout, že svůj závazek ruší, aniž bude zřízen nový (na rozdíl od privativní novace).
- Započtení – strany si vzájemně dluží plnění stejného druhu, lze jej započíst.
- Odstupné – pokud si strany ujednaly možnost zaplacení odstupného, tak včasným zaplacením závazek zaniká. To neplatí, pokud jedna ze stran, která již, byť i jen zčásti, plnění druhé strany přijala nebo druhé straně sama plnila.
- Splynutí – závazek zaniká, pokud splyne právo s povinností v jedné osobě.
- Prominutí dluhu – pokud dlužník nevysloví nesouhlas, může mu závazek věřitel prominout
- Výpověď – závazek lze vypovědět, ujednají-li si to strany nebo stanoví-li tak zákon.
- Odstoupení od smlouvy – strana může odstoupit od smlouvy, poruší-li druhá strana smlouvu podstatným způsobem.
- Následná nemožnost plnění – závazek zaniká také tehdy, stane-li se dluh po vzniku závazku nesplnitelným.
- Smrt dlužníka – obecně závazek smrtí dlužníka nezaniká, zaniká pouze tehdy, pokud si to strany ujednají nebo pokud mělo být plnění provedeno výlučně osobně dlužníkem.
- Smrt věřitele – obecně závazek smrti věřitele nezaniká, zaniká pouze tehdy, pokud si to strany ujednají nebo bylo-li plnění omezeno jen na osobu věřitele.

Kupní smlouva

Kupní smlouvu řadíme mezi smlouvy, jimiž se převádí vlastnické právo. Předmětem kupní smlouvy je vlastnické právo k věci. Povaha věci může být různá, zpravidla se musí jednat o věc movitou, nemovitou nebo závod. Není vyloučeno, že předmětem kupní smlouvy může být i budoucí věc.²⁴ Podstatou koupě je převedení vlastnického práva k věci za úplatu – v penězích.²⁵ Nebezpečí škody na věci přechází na kupující okamžikem nabytí vlastnického práva (u movitých věcí okamžikem převzetí věci - § 2121; různě výjimky platí při přepravě koupené věci). Význam okamžiku přechodu nebezpečí škody na věci je dán např. pro uplatnění práv z vad nebo povinností zaplatit kupní cenu. Podstatnými náležitostmi kupní smlouvy jsou: předmět koupě, kupní cena.

²⁴ § 2083 NOZ: „Tomu, kdo koupí budoucí užítky věci úhrnkem nebo s nadějí na nejisté budoucí užítky, patří všechny užítky řádně vytěžené. Nese však ztrátu, bylo-li jeho očekávání zmařeno.“

²⁵ Pokud by šlo o bezúplatné převedení vlastnického práva, jednalo by se o darování. Pokud by bylo protiplnění nepeněžitého charakteru, jednalo by se o směnu.

Převod vlastnického práva

- **Vlastnické právo k věci určené jednotlivě** (individuálně určená věc) se převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti – tj. podpisem stran.
- **Vlastnické právo k věci určené podle druhu** (genericky určená věc) se převádí k okamžiku, kdy lze věc určit dostatečným odlišením od jiných věcí téhož druhu (např. písek, jablka).
- **Vlastnické právo k nemovité věci, která je předmětem evidence v Katastru nemovitostí**, se převádí k okamžiku zápisu (se zpětným účinkem, ke dni podání návrhu).
- **Převede-li strana postupně uzavřenými smlouvami různým osobám vlastnické právo k věci, nezapsané ve veřejném seznamu**, nabývá vlastnické právo osoba, které převodce vydal věc nejdříve (tedy okamžikem převzetí – tradice).
- **Převede-li strana vlastnické právo k věci zapsané ve veřejném seznamu postupně několika osobám**, stane se vlastníkem osoba, která je v dobré víře a jejíž vlastnické právo bylo do veřejného seznamu zapsáno jako první (i když vzniklo později).
- **Pokud jde o prodej zboží v obchodě**, nabývá kupující vlastnické právo až převzetím věci.
- **Při samoobslužném prodeji** nabývá kupující vlastnické právo k věci zaplacením kupní ceny (hypermarkety).

Kupní cena

Kupní cena musí být stanovena v penězích (i v jiné měně). Kupní cena musí být sjednaná určitě, a to i tehdy, pokud byl sjednán pouze způsob jejího určení (např. kupní cenu stanoví znalecký posudek nebo kupní cena bude stanovena dle inflační doložky apod.). Pokud však strany mají vůli uzavřít smlouvu bez ujednání kupní ceny, platí cena obvyklá.²⁶

Rozlišení koupě od díla

Kupní smlouva

- Předmětem je existující věc i součást nemovitosti, která má být teprve oddělena.
- Smlouva o dodání spotřebního zboží, které je nutné sestavit či vyrobit.
- Smlouva o dodání věci, která má být teprve vyrobena, se posoudí jako kupní smlouva (s výjimkou, kdy se ten, komu být věc dodána, zavázal předat druhé straně podstatnou část toho, čeho je k vyrobění věci zapotřebí – tehdy jde o dílo).

Smlouva o dílo

- Smlouva, podle níž převážná část plnění dodavatele spočívá ve výkonu činnosti (nejde o materiál, ale o činnost).
- Smlouva, jejímž předmětem je zhotovení, oprava či úprava stavby.

²⁶ § 2085 odst. 2 NOZ

- Údržba, oprava nebo úprava věci nebo činnost s jiným výsledkem (např. oprava automobilu, účes v kadeřnickém salónu)

Koupě movité věci

Movitou věc zákon vymezuje negativním způsobem. Jde o takové věci, které nejsou nemovité, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná. Oproti předchozí právní úpravě, došlo k rozšíření pojetí věci, neboť za věc se považuje např. know-how, pohledávka, klientela nebo software.

Povinnosti prodávajícího

Základní povinností prodávajícího je odevzdání věci a umožnění kupujícímu k ní nabytí vlastnické právo. Předmět koupě musí být kupujícímu odevzdán v ujednaném množství, jakosti a provedení. Nejsou-li jakost a provedení ujednány, plní prodávající v jakosti a provedení vhodných pro účel patrný ze smlouvy. Jinak pro účel obvyklý. Pokud věc nemá ujednané nebo vlastnosti vhodné pro požadovaný účel, je věc vadná a kupujícímu náleží práva z vadného plnění. Právo kupujícího z vadného plnění zakládá vada, kterou má věc při přechodu nebezpečí škody na kupujícího, byť se projeví až později (např. šlo o skrytou vadu).

Práva z vadného plnění

Vady nový občanský zákoník rozlišuje podle toho, jaký vliv měly na porušení smlouvy, zda podstatný nebo nepodstatný. **Pokud vadné plnění způsobuje podstatné porušení smlouvy, má kupující právo:**

- a) na odstranění vady dodáním nové věci bez vady nebo dodáním chybějící věci,
- b) na odstranění vady opravou věci,
- c) na přiměřenou slevu z kupní ceny, nebo
- d) odstoupit od smlouvy.

Kupující musí sdělit prodávajícímu, jaké právo zvolil. Provedenou volbu nemůže kupující změnit bez souhlasu prodávajícího (ne však, pokud se ukáže, že jde o neopravitelnou vadu).

Pokud vadné plnění způsobuje nepodstatné porušení smlouvy, má kupující právo:

- a) na odstranění vady nebo
- b) přiměřenou slevu z kupní ceny

Dokud kupující neuplatní právo na slevu z kupní ceny nebo neodstoupí od smlouvy, může prodávající dodat to, co chybí, nebo odstranit právní vadu. Jiné vady může prodávající odstranit podle své volby opravou věci nebo dodáním nové věci; volba nesmí kupujícímu způsobit nepřiměřené náklady. Neodstraní-li prodávající vadu věci včas nebo vadu věci odmítne odstranit, může kupující požadovat slevu z kupní ceny, anebo může od smlouvy odstoupit. Provedenou volbu nemůže kupující změnit bez souhlasu prodávajícího.

- Neoznámil-li kupující vadu včas, pozbývá právo odstoupit od smlouvy
- Neoznámil-li kupující vadu bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl při včasné prohlídce a dostatečné péči zjistit, soud mu právo z vadného plnění nepřizná (jde o promlčení).
- Skrytou vadu lze uplatnit nejpozději do dvou let po odevzdání věci (taktéž promlčecí lhůta)
- Jiná pravidla platí pro prodej zboží v obchodě (viz kapitola 9.5)
- Práva z vadného plnění se neuplatní u zjevných vad.

Záruka za jakost

Zárukou za jakost se prodávající zavazuje, že věc bude po určitou dobu způsobilá k použití pro obvyklý účel nebo že si zachová obvyklé vlastnosti. Záruční doba může být různě dlouhá (někteří podnikatelé poskytují dokonce doživotní záruky za jakost). Ovšem důležité je si uvědomit, co vše je zárukou kryto (tzv. rozsah záruky).

- Záruka za jakost má účinky i uvedením záruční doby na obale nebo v reklamě
- Obvykle se záruka vyznačuje na tzv. záručním listu nebo přímo ve smlouvě.
- Záruční doba běží od odevzdání věci kupujícímu.
- Záruka se nevztahuje na vady, které jsou způsobeny vis major.

Povinnosti kupujícího

Kupující má povinnost zaplatit kupní cenu a věc převzít. Je-li kupující v prodlení s převzetím věci nebo zaplacením kupní ceny, uchová prodávající věc, může-li s ní nakládat, pro kupujícího způsobem přiměřeným okolnostem. Dostane-li se kupující do prodlení se zaplacením kupní ceny, má prodávající právo požadovat úroky z prodlení.

Svémocný prodej

Prodlením strany s převzetím věci vzniká druhé straně právo věc po předchozím upozornění na účet prodlévajícího vhodným způsobem prodat poté (např. ve dražbě), co prodlévajícímu poskytla dodatečnou přiměřenou lhůtu k převzetí (podle okolnosti, dle mého názoru ne kratší 30 dní). Hrozí-li věci rychlá zkáza a není-li na upozornění čas, není upozornění nutné.

Koupě nemovité věci

Nemovitou věc definuje občanský zákoník jako: „*pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li jiný právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.*“²⁷

Některé nemovité věci jsou předmětem evidence v Katastru nemovitostí.

²⁷ § 498 odst. 1 NOZ

- Při prodeji a koupi nemovité věci, vyžaduje kupní smlouva (jakož i darovací a směnná) písemnou formu.
- Za nemovitou věc je považováno i právo stavby podle § 1240 a násl. NOZ.
- Právo na přiměřenou slevu z kupní ceny má kupující, pokud nemá pozemek výměru určenou v kupní smlouvě (nemá-li však pozemek výměru zapsanou v Katastru nemovitostí, má kupující právo na přiměřenou slevu z kupní ceny, jen bylo-li to ujednáno).
- Na koupi nemovité věci se použijí přiměřeně ustanovení o koupi movitých věcí (práva z vadného plnění, záruka za jakost, povinnosti kupujícího a prodávajícího apod.)

Vedlejší ujednání při kupní smlouvě

Strany kupní smlouvy mají možnost si sjednat různé výjimky z obecných ustanovení o koupě, ať už movité či nemovité věci. Vedlejší ustanovení může mít libovolnou povahu, občanský zákoník však demonstrativním výčtem nejčastější ujednání upravuje. Mezi vedlejší ustanovení při kupní smlouvě patří:

- **Výhrada vlastnického práva** – kupující se stane vlastníkem věci až úplným zaplacením kupní ceny.
- **Výhrada zpětné koupě** (prodeje) – kupujícímu vzniká povinnost převést na požádání věc prodávajícímu za úplatu.
- **Předkupní právo** – Dlužníku vzniká povinnost nabídnout věc předkupníkovi ke koupi, pokud by jí chtěl prodat třetí osobě (tzv. koupěchtivému).
- **Koupě na zkoušku** – kupující kupuje věc s podmínkou, že jí ve zkušební lhůtě schválí.
- **Výhrada lepšího kupce** – prodávající nabývá právo dát přednost lepšímu kupci, přihlásí-li se v určené lhůtě (nemusí jít vždy o vyšší kupní cenu).
- **Cenová doložka** – cenovou doložkou lze upravit kupní cenu dodatečně s přihlédnutím k výrobním nákladům.

Prodej zboží v obchodě

Při prodeji zboží v obchodě se uplatní některé výjimky od obecných ustanovení o koupě movité věci. Výjimky vyplývají z postavení prodávajícího jako podnikatele, který je často ve smluvních vztazích silnější stranou. Abychom mohli použít ustanovení o prodeji zboží v obchodě je nutné, aby kupujícím byl spotřebitel nebo podnikatel, který neuzavírá smlouvu v rámci jeho podnikatelské činnosti. Vlastnické právo při koupi zboží v obchodě nabývá kupující až převzetím věci. Při samoobslužném prodeji až zaplacením kupní ceny.

- **Vyvratitelná domněnka ohledně vad** - Projeví-li se vada v průběhu šesti měsíců od převzetí věci, má se za to, že věc byla vadná již při převzetí. Toto ustanovení obrací důkazní břemeno na prodávajícího, který (chce-li uspět) musí prokázat, že věc vadu při převzetí neměla.

- Kupující je oprávněn uplatnit právo z vady, která se vyskytne u spotřebního zboží v době dvaceti čtyř měsíců od převzetí.²⁸ Slovo „vyskytne“ evokuje, že se to vztahuje na vady, které existovaly v okamžiku převzetí, ale také na vady, které se vyskytnou později.

Reklamacce

Práva z vad se uplatní u prodávajícího, u kterého věc byla koupena (v jakékoliv provozovně, pokud to nevylučuje její povaha). V otvírací době musí být přítomen vždy zaměstnanec, který má na starosti reklamacce. Určená osoba provede opravu ve lhůtě dohodnuté mezi prodávajícím a kupujícím při koupi věci (není již 30 denní).

Nemá-li věc požadované vlastnosti, může kupující požadovat i dodání nové věci bez vad, pokud to není vzhledem k povaze vady nepřiměřené, ale pokud se vada týká pouze součásti věci, může kupující požadovat jen výměnu součásti; není-li to možné, může odstoupit od smlouvy. Je-li to však vzhledem k povaze vady neúměrné, zejména lze-li vadu odstranit bez zbytečného odkladu, má kupující právo na bezplatné odstranění vady.

Právo na dodání nové věci, nebo výměnu součásti má kupující i v případě odstranitelné vady, pokud nemůže věc řádně užívat pro opakovaný výskyt vady po opravě nebo pro větší počet vad. V takovém případě má kupující i právo od smlouvy odstoupit.

Neodstoupí-li kupující od smlouvy nebo neuplatní-li právo na dodání nové věci bez vad, na výměnu její součásti nebo na opravu věci, může požadovat přiměřenou slevu. Kupující má právo na přiměřenou slevu i v případě, že mu prodávající nemůže dodat novou věc bez vad, vyměnit její součást nebo věc opravit, jakož i v případě, že prodávající nezjedná nápravu v přiměřené době nebo že by zjednání nápravy spotřebiteli působilo značné obtíže.

Smlouva o dílo

O rozdílech mezi kupní smlouvou a smlouvou o dílo bylo poukázáno v kapitole č. 9.1.3.

Stranami smlouvy o dílo jsou:

- a) zhotovitel
- b) objednatel

Smlouvou o dílo se zhotovitel zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu. Jedná se tedy o úplatné právní jednání, jehož předmětem je činnost. Cena díla je ujednána dostatečně určitě, je-li dohodnut alespoň způsob jejího určení, anebo je-li určena alespoň odhadem. Jinak platí, že je cena obvyklá. Podstatnou náležitostí smlouvy o dílo je předmět a cena, nikoli však písemná forma.

Provedení díla

Dílo musí být provedeno v zásadě přímo zhotovitelem, nicméně provedením díla může nechat na někom jiném, pak za tuto osoba odpovídá, jako by plnil sám. Zhotovitel provede dílo v dohodnuté lhůtě, jinak ve lhůtě přiměřené jeho povaze. Zhotovitel postupuje při provádění

²⁸ § 2165 odst. 1 NOZ

díla samostatně. Příkazy a pokyny objednatele je zhotovitel vázán, jen plyne-li to ze zvyklostí, anebo bylo-li to ujednáno. Dílo je provedeno, je-li dokončeno a předáno (objednatel pak přebírá dílo s výhradami nebo bez výhrad). Pokud objednatel převezme dílo bez výhrad, nepřízná mu soud právo ze zjevné vady díla (povaha – promlčení). Provedením díla vzniká právo na zaplacení díla (lze však požadovat zálohy).

Vady díla

Dílo má vadu, neodpovídá-li smlouvě. Vady, stejně jako u koupě, se dělí na vady, které způsobují podstatné nebo nepodstatné porušení smlouvy. Objednatel má tatáž práva jako kupující při koupi movité věci (kapitola č. 9.2.2) s výjimkou práva na provedení náhradního díla, jestliže předmět díla vzhledem k jeho povaze nelze vrátit nebo předat zhotoviteli. Zhotovitel může objednateli také poskytnout záruku za jakost. Záruční doba pak počíná běžet předáním díla.

Závazky z deliktů

Závazky z deliktů jsou upraveny v hlavě III nového občanského zákoníku. Úprava je rozdělena na dva díly – Náhrada majetkové a nemajetkové újmy a zneužití a omezení soutěže.

V každodenním životě se stává, že někdo může utrpět újmu. Újma může mít různou povahu - např. zničení majetku, pomluva v novinách, zlomení ruky nebo poškození dobrého jména právnické osoby. Újmu rozlišujeme podle toho, zda jde o újmu na majetku (vzniká škoda na majetku – snižuje se hodnota majetku) nebo nemajetkovou újmu. Škoda na majetku lze vyčíslit v penězích, zatímco nemajetkovou újmu vyčíslit nelze (nevede ke snížení hodnoty majetku).

Majetková škoda se nahrazuje bez dalšího, ale nemajetková újma jen tehdy, pokud to zákon výslovně stanoví nebo pokud si strany výslovně ujednají.

Subjektem deliktů je poškozený a škůdce.

Zákon upravuje několik případů, kdy se nahrazuje nemajetková újma:

- a) Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (život, zdraví, důstojnost, dobré jméno nebo svoboda).
- b) Náhrada za poškození věci zvláštní obliby, pokud jí škůdce poškodil ze svévole nebo škodolibosti (např. stará fotka, ke které měl poškozený hluboký citový vztah).
- c) Odůvodňují to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem a poškozený újmu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.
- d) Zájezd - Při porušení povinnosti, za niž odpovídá, nahradí pořadatel zájezdu zákazníkovi vedle škody na majetku také újmu za narušení dovolené, zejména byl-li zájezd zmařen nebo podstatně zkrácen.
- e) Spolkové právo - Porušil-li spolek základní členské právo člena závažným způsobem, má člen právo na přiměřené zadostiučinění

Zákon rozlišuje, zda je újma způsobena porušením smluvní povinnosti nebo povinností vyplývajících ze zákona.

- Povinnost vyplývající ze zákona – vyžaduje se zavinění (úmysl nebo nedbalost)
- Povinnost vyplývající ze smlouvy – nevyžaduje se zavinění (objektivní odpovědnost – je přísnější)

Povinnost nahradit majetkovou škodu

Způsob náhrady a rozsah náhrady škody

Primárně se majetková škoda nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích. Hradí se skutečná škoda (oč, ubyl majetek poškozeného), ale také ušlý zisk (to, co poškozenému ušlo). Nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.

Povinnost nahradit nemajetkovou újmu

Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním (satisfakcí). Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečné účinné odčinění způsobené újmy (např. omluvou).

Náhrada při újmě na přirozených právech člověka

Nový občanský zákoník opouští od pojetí maximální výši náhrad (např. za smrt 240.000 Kč). Nově bude výše náhrad určena tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné (přiměřeně).

Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení

Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti (bolestné) a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Náklady spojené s péčí o zdraví a pohřbu

Škůdce hradí též účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil; požádá-li o to, složí mu škůdce na tyto náklady přiměřenou zálohu. Škůdce nahradí tomu, kdo je vynaložil, přiměřené náklady spojené s pohřbem v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny veřejnou dávkou podle jiného právního předpisu. Přitom se přihlédne k zvyklostem i k okolnostem jednotlivého případu.

Zvláštní ustanovení

Nový občanský zákoník, stejně jako předchozí právní úprava, obsahuje několik zvláštních případů, ve kterých dochází k náhradě škoda (majetkové újmy):

- Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání (2920)
- Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi (§ 2923)
- Škoda z provozní činnosti
- Škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným
- Škoda na nemovité věci
- Škoda z provozu dopravních prostředků
- Škoda způsobená věcí
- Škoda způsobená zvířetem
- Škoda způsobená vadou výrobku
- Škoda na převzaté věci
- Škoda na odložené věci
- Škoda na vnesené věci
- Škoda způsobená informací nebo radou

